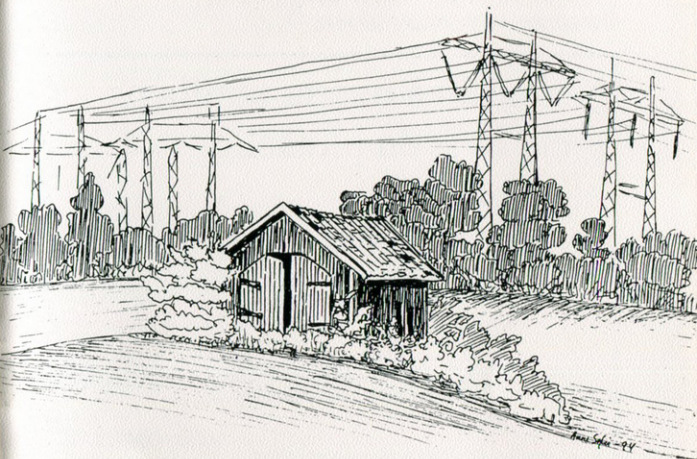

Inga

1994

Årstadsskrift for Varteig Historielag

STYRET I VARTEIG HISTORIELAG 1994:

Ikke valgt	leder	
Yngvar Kingsrød	nestleder	tlf 69 13 11 98
May Synnøve S. Pettersen	sekretær	tlf 69 13 15 21
Hans Erik Pedersen	kasserer	tlf 69 13 12 96
Ole Kullerud	styremedlem	tlf 69 13 28 35

REDAKSJONSKOMITÉ FOR DETTE NUMMER AV "INGA":

Olaf Askersby
Synnøve Gundersen

Hans Erik Pedersen
Solveig Rød

Komitèen har fått hjelp av Øivind Bergerud. Anne Sofie Bergerud har laget forsidetegningen med motiv fra Hasle-Ødegården og tegningen på side 40.

Klarer du å overta familiens gjeld hvis du plutselig ble alene?

Har du tenkt over at mange familier må selge boligen
hvis en av ektefellene/samboeren plutselig ble borte?
Snakk med oss om Gjeldsforsikring. Det koster så lite,
men kan bety så mye!

sparebanken

NOR

KJÆRE LESER !

Varteig Historielag kan nå presentere den **10. utgaven** av "Inga". På samme måte som Bygdedagen, har "Inga" blitt en årviss tradisjon.

Den nye bygdeboka for Varteig, som forhåpentlig vil komme ut senere i år, har ikke som den forrige noe eget kapittel med gårdshistorie. Redaksjonen av INGA har derfor funnet det naturlig å starte en serie hvor hvor vi i tur og orden vil presentere alle gårdene i Varteig. Vi vil legge vekt på å få med utviklingen i dette hundreår og således supplere Spydevolds bok. Årets hefte har med de sørøstligste gårdene i bygda (Kingsrød vil komme neste år).

Varteig El.-verk ville ha vært 80 år i år (hvis det hadde fått "leve") og vi har med en litt forkortet utgave av 50 årsberetningen og en oppdatering fram til sammenslutningen. Vi minnes også en sentral person for mange i Varteig, og et lite industriforetak som kanskje ikke er så kjent for de fleste.

Redaksjonen vil igjen få oppfordre alle som har kommentarer eller bemerkninger til det som blir presentert, om å komme med disse. Det vil være svært leit om feil blir stående upåttalt og at man risikerer at de blir "sannheter".

Varteig Historielag vil få takke alle våre annonsører! Uten deres støtte ville vi ikke maktet å utgi dette årstidsskriftet. Vi håper at leserne også vil støtte opp om våre "sponsorer".

INNHALDSFORTEGNELSE:

Varteig El.-verk	s	4
Avisnotis	s	19
Nipa, en gårdshistorie	s	20
Kart	s	30
Hasle gård	s	31
Hasleødegårdene	s	35
Avisnotis	s	40
Ise Frørenseri	s	41
Sofie Sælid	s	45

Beretning for Varteig elverk

skrevet av Einar Brusevold til 50 års jubileet.

(litt forkortet av redaksjonen)

Historikk.

Det første lysanlegg i Norge skal ha vært på Lisleby Brug i 1877, en liten dynamo ga strøm til 2 buelamper.

Det første elektrisitetsverk i Norge var ved Laugstøl Brug, Skien. Dette begynte å levere strøm til innbyggere i Skien 1.oktober 1885. Kapasiteten var 14 hk.

I mai 1899 var A/S Hafslund kraftstasjon ferdig, og Borregaard kraftstasjon kunne også settes i drift samme år.

På nyåret 1900 kunne Sarpsborg Elektrisitetsverk begynne fordelingen av elektrisk kraft fra Borregaard. Det tok likevel 10 år for bebyggelsen langs Glomma i Tune og på Hafslund og Berg i Skjeberg fikk elektrisk kraft. Men fra 1911 fikk Tune leveranse av strøm fra Borregaard og Skjeberg fra A/S Hafslund.

Det gikk ennå 3 år før det ble dannet et elektrisitetsverk i Varteig.

De første planer og utbygging.

Interessen for elektrisk lys i hjemmene i Varteig tiltok etterhvert, spesielt fra 1910 og utover. I 1913 begynte man å arbeide med å få igang et elektrisitetsverk. Foregangsmannen på så mange områder i Varteig, lensmann A. Næss, var også her den drivende kraft. Sammen med J. Lindemark, Edv. Berby og Henry Gabestad gikk de fra hus til hus og tegnet abonnenter til det nye elektrisitetsverket. Abonnementet på strøm svarte til forventningene, og den kontakt man på forhånd hadde hatt med godseier P. Lindemann om leveranse av strøm fra kraftstasjonen ved Ise Mølle, ble en realitet.

Varteig Kommunegaranterte Elektrisitetsverk ble stiftet i 1914 som et privat elektrisitetsverk med abonnentene som dets eiere. Og intet var vel mer naturlig enn at de som hadde tatt initiativet til dannelsen av verket, ble valgt til det første styre. Dette besto av:

Lensmann A. Næss, formann, Edv. A. Berby, J. Lindemark og Henry Gabestad. Ved siden av disse valgte kommunestyret 2 medlemmer: Oskar Småberg og Sigvart Brusevold.

Elektrisitetsverket hadde fra starten 62 abonnenter med et kraftforbruk på 25 KW.

Den første utbyggingen, som ble utført av Norsk Elektrisk & Brown Boveri, kom i Østaskogs og Neaskogs så langt syd som til Småberg. I det utbyggede området var det selvsagt ikke alle som hadde anledning til å koste på seg den "luksus" som mange mente det elektriske lyset var, men etter hvert kom de også med, således øket abonnementtallet jevnt ettersom verket klarte å bygge ut linjenettet. Strømmen ble koblet til nettet i midten av september 1914.

Spenningen på fordelingsnettet var til å begynne med 5000 V, og forbrukerspenningen var 110 V til lys og 220 V til motorbruk. I den første tiden ble forresten strømmen utelukkende brukt til lys.

Abonentene i den første tiden ble tildelt et tvangsabonnement med "dyr" strøm, og i tillegg hertil kunne de få "billig" strøm. Dette var forresten et forhold som varte helt fram til etter den annen verdenskrig, selv om prisene etter hvert ikke ble så forskjellige.

Salgsprisene på strøm ved verkets begynnelse var kr. 40,- pr. 100 W for dyr strøm og kr. 20,- for billig strøm.

Kraftkilden var som tidligere nevnt, Lindemanns kraftstasjon ved Ise Mølle. Iflg. kontrakt mellom Varteig Kommunegaranterte Elektrisitetsverk og godseier P. Lindemann, datert 13. oktober 1914 fremgår blant annet følgende:

"P. Lindemann anskaffer snarest en hos G. Hartmann forhåndenværende Bergmanns generator, på 30 hk, med tilbehør, samt transformator på 25 KW fra Norsk Elektrisk & Brown Boveri for opptransformering av strømmen til 5000 W, ennvidere en automatisk-elektrisk regulator, samt fornødent apparatanlegg, ledninger og øvrig tilbehør, som er nødvendig for å kunne levere såvel hogspent som lavspent energi i Ise Mølle."

Kontrakten kunne oppsies av Varteig Kommunegaranterte Elektrisitetsverk etter 25 år med 5 års varsel. Lindemann kunne først si opp kontrakten etter 100 års forløp.

Selv om kontrakten var meget nøye gjennomtenkt og grundig utformet, ble dens forståelse under utbyggingen gjenstand for voldgift av den "tekniske voldgiftsrett i Kristiania".

Strømmen som ble levert fra Lindemanns kraftverk holdt ikke den spenning som var avtalt, og det var mange klager på dette. En må vel ha lov til å si for Elektrisitetsverkets vedkommende at "heldigvis" brant Lindemanns kraftstasjon i 1921. Verket sto uten kraft og forhandlinger ble tatt opp med Skjeberg Elektrisitetsverk om leveranse derfra. Disse forhandlinger gikk i orden og som en midlertidig ordning fikk Varteig koble til Skjebergs nett på Ise, med kraft fra A/S Hafslund.

Finansieringen de første år.

En av de mange oppgaver det nyvalgte styret sto overfor, var å skaffe penger til utbyggingen. Det ble søkt om lån i Varteig Sparebank og A/S Landmannsbanken. Så vidt vites ble det i Varteig Sparebank ydet et lån på kr. 60.000,- mot garanti av Varteig kommune, derav også navnet Varteig Kommunegaranterte Elektrisitetsverk. Videre ydet Varteig Sparebank og Landmannsbanken lån til Elektrisitetsverkets videre utbygging.

Elverkets utvidelse og drift i mellomkrigsåra.

Utbyggingen i 1914 hadde gått etter planen. Det ble nok etter hvert vanskelig med materialer, men Norsk Elektrisk & Brown Boveri var flinke til å skaffe det nødvendige utstyr. Krigen 1914-18 satte imidlertid en stopper for den videre utvikling i elektrisitetsverket.

Det var stadig forespørsler fra nye abonnenter, og enkelte som lå til det utbygde fordelingsnett, ble også knyttet til. Så snart etter krigen som det overhode kunne skaffes materiell, ble verket i 1919 utvidet med fordelingslinjer til Stubberud og Knatterudkroken. Utbyggingen her var gjort i Elektrisitetsverkets egen regi. Det ble 6 nye abonnenter.

I 1924 ble resten av Neaskogs syd for Småberg utbygget. Utbyggingen her ble utført av Einar Berby. Elverket hadde på forhånd sammen med abonnentene reist stolpene.

Så var det Ovaskogs igjen.

I desember måned 1925 behandlet elverkets styre et skriv fra Rakkestad Elektrisitetsverk, som hadde fått søknad fra oppsittere i Ovaskogs om lys. Styret vedtok å undersøke hvilke betingelser Rakkestad stilte og hvilket standpunkt myndighetene tok til spørsmålet, da jo Varteig Elektrisitetsverk hadde konsesjon for levering av kraft i området. Saken ble behandlet på nytt i styremøte den 30. mars 1936 og styret ga da sitt samtykke til å la Rakkestad utbygge Ovaskogs skolekrets.

Utbyggingen ble ikke satt ut i livet.

Som før nevnt, brant Lindemanns kraftstasjon i 1921 og at det som en midlertidig ordning ble koblet til Skjebergs nett på Ise. Ifølge Smålensoverenskomsten var Varteig kommune sikret 60 hk. fra Hafslund, men på hvilken måte skulle den overføres til Varteig? Den 11. oktober 1920 ble det avholdt en konferanse på Varteig kommunelokale. Foruten fylkesmann og representanter fra Elektrisitetsverket var kommunen representert ved ordfører Lindemark. Overføringen av den tildelte kraft kunne skje på følgende 3 måter: *"Eventuelt at samtlige grunneiere i den nedre del av Varteig yder fri grunn for den nye rekke av jernmaster, går selskapet (Hafslund) med på:*

- 1. Enten å levere tildelte 60 hk fra transformatorstasjonen i selskapets malle og ytterligere føre ledningene til første jernstolpe på Tunes ledning på Rodsoen.*
- 2. Eller til fordel for Varteig, om herredet velger å gå sammen med Degernes om dette herreds prosjekterede nye ledning fra Hafslund, at nedlegge kabel for 5000 watts ledning til et punkt ved møllen for hele den kraftmengde som skal føres i Degernesledningen.*
- 3. Eller gå sammen med Skjeberg om ledning fram til Ise."*

Punkt 1 betydde at Varteig måtte bygge egen linje fra Hafslund til Varteig. Etter nøye overveielse av styre og abonnenter ble det valgt

å gå sammen med Degernes om høgsentlinje til Ise. En skulle anta at når styret valgte dette alternativ, så var det fordi dette krevde de minste uttellingar.

Kontrakt med Degernes kommunale Elektrisitetsverk ble undertegnet 28/9-1921. Denne gikk blant annet ut på at Degernes skulle planlegge og oppføre anlegget, og at Degernes hadde full eiendomsrett til linjen, samtidig som vedlikehold og tilsyn også lå til Degernes. Varteig skulle betale 2/9 av omkostningene og ha rett til å overføre 60 hk. på nærmere bestemte betingelser.

Forståelsen av denne kontrakt ble også gjenstand for voldgift, en dom som naturlig nok ikke gikk i vårt elverks favor. Mens linjebyggingen fra Hafslund pågikk, ble det bygget transformatoriosk ved Ise, like ved siden av overføringslinjen. Her ble spenningen nedtransformert fra 20.000 til 5.000 V. I 1923 ble så strømmen fra Hafslund gjennom Degernes' overføringslinje tilkopledd fordelingsnett i Varteig. Kraftforbruket i bygda lå da på 40 kW.

Transformatorkiosken ved Bergli, Ise tatt i bruk 1.11.1922. Den ble bygd av murermeister Johansen. Installasjonen var ved Ole E. og Einar E. Berby. (Østfold fylkes billedarkiv)

Ellers må en vel ha lov til å si at det som preget elverkets virksomhet i mellomkrigsåra var et evig slagsmål med økonomien, her som i den private og kommunale husholdning. Strømprisen nådde sitt

høyeste i 1926, den var da oppe i kr. 50,- pr. 100 W for dyr strøm og kr. 20,- for billig strøm. I tillegg hertil ble det for utbedring av lavspennetlinjene pålagt abonnentene å levere 1 stolpe pr. 100 W, samt å være be-hjelpelig med å oppsette disse, og i tillegg kr. 10,- pr. 100 W til innkjøp av jernmaster "for at opprette den høyspente linje".

*Mannskap fra Varteig Elverk som tar en pust i bakken. Fra v.
Hjalmar Berg, Ole Strømnes, Arne Karlsen og Edvart
Brusevold.*

I 1931, den 18. mai, vedtok ekstraordinær generalforsamling å kjøpe Ise Mølle av fru Alfhild Lindemanns bo for en sum av kr. 23.000,-. Dette ble betraktet som et svært rimelig kjøp. Verket på sin side mente at de, ifølge kontrakten av 1914 med Lindemann, hadde krav på boet, da kontraktens bestemmelser ikke var oppfylldt. Verkets krav på boet var stipulert til kr. 50.000,-. Elektrisitetsverket drev møllen ved bortleie fram til april 1932. Den ble da solgt til herr Bjarne Windsvold for kr. 30.500,-. Verket fikk således en fortjeneste på den handelen på 7.000,- kr.

Ovaskogs krets var fremdeles uten lys. En komite som var nedsatt for å arbeide med saken, hadde i 1935 henvendt seg til styret for verket. Likeledes var det av kommunestyret nedsatt en komite for å drøfte mulighetene for levering av strøm til lenseanlegget som muligens skulle flytte til Furuholmen.

Elektrisitetsverket behandlet saken i styremøte den 17. november 1936. Styret sa seg enig i at Ovaskogs måtte få sin kraftforsyning dekket så snart forholdene tillot det, likesom styret var villige til å overdra verket til kommunen dersom enighet om dette kunne oppnås.

Det ble arbeidet videre med planer og omkostningsoverslag for utbygginga Ovaskogs, og i 1938 kunne driftsbestyrer Wiseth legge fram ferdige planer. Omkostningsoverslaget var på kr. 70.400,-. Det var på dette møte også lagt fram tegningsliste for abonnement på strøm i Ovaskogs krets.

Styret foretok også en utligning av strøm, vesentlig på de abonnenter som ikke hadde tegnet seg for et rimelig abonnement. Styret fant å kunne anbefale utbygging under forutsetning av at abonnentene i Ovaskogs godkjente det ilagte abonnement og dessuten forpliktet seg til å yde alt gratisarbeide som kan anvendes både med hensyn til linjearbeide og transport.

Imidlertid var det 9 abonnenter som ikke godtok de framsatte betingelser. Da det også etterhvert var blitt vanskelig å skaffe materialer, samtidig som prisene var stigende, vedtok styret at "som følge herav og på grunn av manglende tilslutning kan styret for tiden ikke anbefale at der foretas utbygging".

Krigsåra 1940-45.

Okkupasjonstidens inngripen i kommuneforvaltningen ble ikke overført til Elverket. Det ble drevet etter de gamle retningslinjer. Elverkets drift under okkupasjonstiden var som hos alle andre elektrisitetsverk preget av mangel på materiell og en sterk pågang etter strøm. Forbruket fra 1940-45 steg fra ca 90 kW til 120 kW, en stigning på 35%.

Før den annen verdenskrig var en klar over at man under dårlige nedbørsår ville få kraftunderskudd i landet. Når en ved siden av okkupasjonsmaktens store uttak av strøm, fikk usedvanlig lite nedbør i de tre første krigsåra, var det ingen vei utenom rasjonering. Under hele krigen var rasjoneringen 15 til 20% i vinterhalvåret. Elverket hadde de siste 2 år av krigen leveranse av kraft til "tyskerleiren" på Knatterud.

Abonnenttallet i disse 5 åra var øket fra 119 til 139. Verket hadde i samme tidsrom nedbetalt sin gjeld med kr. 36.500,-.

Etterkrigsåra, utbygging og investeringer.

Den stand som Elverket befant seg i etter krigen, var nedslitte linjer, dårlig spenning, for små transformatorer og gammeldagse husinstallasjoner.

Den 26. februar 1945 ble det i Elverkets styremøte behandlet en forespørsel fra kommunen om overtagelse av verket. Spørsmålet ble behandlet på ekstraordinær generalforsamling den 3.april. Generalforsamlingens vedtak gikk ut på at kommunens overtagelse av verket burde utstå til forholdene muliggjorde den planlagte utbygging Ovaskogs. Det var vel muligens også andre forhold som gjorde at generalforsamlingen fattet et slikt vedtak, når en tar i betrakning at møtet ble holdt så like for krigens slutt.

Varteig Elverks bil fra etterkrigsårene, en Simca.

Utbyggingen Ovaskogs presset på, verket fikk den ene henvendelsen etter den andre. Den 7. mars 1946 forelå en henvendelse fra herredstyret om at verket måtte ta opp til behandling elektrisitetsforsyningen Ovaskogs. I samme møte forelå også en forespørsel fra kommunen om overtagelse av Elverket.

Henvendelsen fra kommunen ble grundig overveiet, spesielt var det utbyggingen av Ovaskogs som red det ansvarlige styre som en mare. Verket var jo etter alle krigsåra nedslitt, og med de store omkostninger utbyggingen Ovaskogs ville medføre, inntok styret sikkert det standpunkt som var det ene riktige. Det var nemlig klart at til en videre utbygging måtte kommunen under alle omstendigheter tre støttende til, og det var vel også riktig da at kommunen ble sittende med det hele ansvar.

At styrets syn på spørsmålet var riktig, viser de uttellingene kommunen har hatt på Elverket etter overtagelsen. Styret fremmet følgende enstemmige forslag for generalforsamlingen:

Varteig Elektrisitetsverks generalforsamling gir Varteig kommune følgende tilbud:

"Varteig Elektrisitetsverk overdrages Varteig kommune med aktiva og passiva. Varteig kommune overtar abonnentenes private garantiansvar for elektrisitetsverkets gjeld til Varteig Sparebank fra 29.mai 1946.

Overdragelsen trer i kraft 1. juli 1946."

Dette styreforslag ble behandlet av generalforsamlingen 20. mars 1946, og ble enstemmig vedtatt.

Vel, det var ikke alle av abonnentene som var så enige i den betingelsesløse overdragelsen som avstemningen ga uttrykk for, mange mente at abonnentene i det private verket tilførte kommunen en verdi som langt overskred den gjeld som verket hadde ved overdragelsen. Denne var nå kommet ned i kr..66.000,-. At dette var riktig, kan neppe betviles, men om verket ble den melkeku som var antydnet, da verkets beslutning ble referert i herredstyrets møte, er det vel stor grunn til å betvile.

Med dette var det private elektrisitetsverkets dager talte. Og det skal sies til verkets ros at tross all motgang, store strømpriser, stor

gjeld og svære økonomiske bekymringer så var samholdet alltid tilstede. Uten denne og en til enhver tid dyktig ledelse hadde det ikke gått såpass som det gjorde. Dette var forøvrig det siste private elektrisitetsverk i Østfold.

Fra 1. januar 1947 opptrådte verket med nytt navn, Varteig Kommunale Elektrisitetsverk.

Den 17. januar 1947 holdt det nye styret sitt første møte. I dette møtet ble driftsbestyrer Oppheim pålagt å utarbeide omkostningsoverslag for utbygging Ovaskogs og utbedring av det gamle linjennett under forutsetning av at det skulle anvendes 20.000V spenning. Det ble likeledes nedsatt en komite for å undersøke linjemulighetene Varteig kirke - Bøe.

Endelig så det ut til at utbyggingen i denne kretsen skulle bli et faktum, og året 1947 var preget av dette. Materiell, stolper og transformatorer måtte bestilles og ikke minst måtte det være penger til disposisjon. Linjevalg, noe som bestandig skaper problemer, måtte treffes.

Takket være den unge og driftige bestyrer Røine, og med ordfører Mørkeseth som styrets formann, ble planene klare, slik at arbeidet med høy- og lavspentlinjene kunne settes igang allerede i mai 1948. Høyspentlinjene ble bygd for 20.000 V spenning.

Den 14. desember samme år ble strømmen koplet til nyanlegget og de første abonnenter Ovaskogs kunne skru på bryteren og det elektriske lyset var et faktum. Et samfunnsgode som de hadde ventet på i over 20 år. At det ble holdt lysfester i julen, kan det vel ikke være noen tvil om. I løpet av 1949 var hele kretsen utbygd.

I april 1951 bestilte Glomma Fellesfløtningsforening 30 hk til sitt lenseanlegg ved Furuholmen, dette var nå flyttet hit fra Skiptvet. Oppgavene for det kommunale Elverket var mange. De gamle høyspentlinjer fra 1914 trengte å fornyes og forsterkes, tap av energi og overbelastning på linjer og transformatorer gjorde at arbeidet måtte påskyndes.

Siden 1923 hadde elektrisitetsverket tatt ut sin kraft av Degernes' overføringslinje ved Ise kiosk. Degernes bygde i 57-58, sammen

Varteig elverks styre 1949. Fra venstre foran Henry Gabestad, Peder Morkeseth form., Thorstein Roine bestyrer, John Johnsen Sikkeland. Bak fra v. Olaf Bergerud, Ole L. Boe, Odd Sandaker, Einar Andersen. (Østfold fylkes billedarkiv)

med flere andre kommuner i Indre Østfold, ny overføringslinje fra Vamma. Den tidligere overføringslinjen som Degernes hadde fra Hafslund, ble da ledig.

Styret i Elverket var tidlig oppmerksom på dette og i møte den 9/2-1956 påla de formannen å undersøke mulighetene om å få kjøpt denne. Etter en rekke konferanser og forhandlinger sa Degernes seg villig til å selge overføringslinjen etter takstpris. En takstnemnd på 3 mann som besø av driftsbestyrerne Wiseth, Lislegard og overing. Mikkelsen, verdsatte linjen til kr. 90.000,-. Varteig Elektrisitetsverk fant dette beløpet alt for høyt, men fant likevel å kunne betale kr. 80.000,- for anlegget. Anlegget hadde jo vært i drift i nesten 40 år, og spesielt mastene på linjen var i en dårlig forfatning.

Som et ledd i den framtidige behovsdekning, kjøpte kommunen i 1956 andeler i utbyggingen av Tokkeanlegget tilsvarende 100 kW.

Andelene skulle betales med kr 120,- pr kW. Beløpene skulle innbetales fra 1956 til 1960 og tilbakebetales i perioden 1970-90. I 1960 bestilte Elverket ytterligere 200 kW Tokkekraft, et kvantum som for mange synes å være fullstendig vanvittig. Det skal her sies til elverkssjefen og styrets ros at de også denne gangen så det riktige.

Administrasjon - økonomi.

Administrasjonen av Elverket de første åra lå helt i styrets hender. Verket hadde selvsagt sin faglige bestyrer, men bestyrerens myndighetsområde var svært innskrenket. Bestyreren møtte ikke på Elverkets styremøter før 1930.

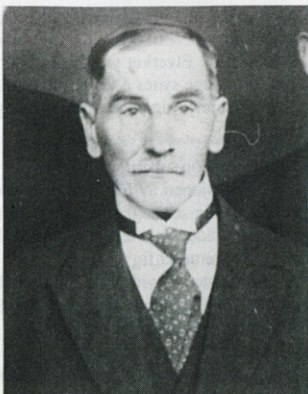
Verkets første bestyrer var Oskar Småberg som fungerte fra 1914 - 17, etterfulgt av Kajus Haganæs. Ole E. Berby var bestyrer av verket fra 1921 til 1926, så overtok Olav Kjørås. Han var i Varteig til 1936 da han flyttet til Skjeberg.

Arthur Wiseth overtok da stillingen fram til 1945. Han flyttet til Trøgstad. Per Brennhovd var her bare i tre måneder ved årsskiftet 45 - 46 idet han fikk stillingen som bestyrer i sin hjembygd. Kolbjørn Opheim var her i 1946 og -47 og flyttet til Rakkestad som bestyrer der. I 1947, nesten samtidig med verkets overgang til kommunen, ble Thorstein Røine ansatt. I hans bestyrertid ble utbyggingen av Ovaskogs gjennomført. Dette var ingen lett oppgave. Røine flyttet herfra 1952 og ble etterfulgt av Per Lillejordet som var her til 1959. Da ble Bjarne Sandem ansatt.

Som en ser har det ofte vært skifte av bestyrere, noe som vel er naturlig da jo distriktet har vært lite og avlønningene deretter. Men noe som har vært felles for alle bestyrere de siste årtier er at de alle har vært unge og driftige folk, uredde for å ta i et tak når det trengtes - og det gjorde det ofte.

Som kasserer fra starten og fram til 1919 fungerte Johs. Edv. Bru-sevold. Etter ham overtok Henry Gabestad. Han sluttet i 1949 etter 30 års tjeneste. Kassererens lønn de første åra var kr 200 pr. år. De siste åra hadde Gabestad kr 300 for sitt arbeide. Etter at Elverket gikk over til kommunen var det kommunekassereren som var regnskapsfører og bokholder.

Hvis en i verkets historie skulle framheve styre-medlemmer ved siden av det første styret, må det være riktig å nevne Julius Bergsland først. Han kom inn i styret i 1918 og sluttet i 1944 etter 26 års tjeneste, av disse 20 år som formann. Han var formann i en periode hvor det var kronisk penge-mangel såvel i verkets kasse som i den private husholdning. Han var også formann under de vanskelige okkupasjonsåra fram til 1944. Det er svært få idag som vet hva Bergsland virkelig betydde for verket i denne tiden og kanskje enda færre som har anelse om tid og krefter han har nedlagt i sitt arbeide her.

Julius Bergsland satt i styret fra 1918 til 1944, derav 20 år som formann.
(Østfold fylkes billedarkiv)

Formenn fra 1914 til 1989 har vært følgende:

A. Næss	1914-17	P. Mørkeseth	1947-50
Edv. Berby	1917-23	John Johnsen	1951
Jørgen Sikkeland	1924-25	Sigurd Knatterud	1952
Julius Bergsland	1926-44	Odd Sandaker	1953-55
Hilmar Berg	1945-46	Peder Sandaker	1956-89

Varteig Elverk etter 1964. (av Peder Sandaker)

En av de store oppgaver som ble påbegynt i slutten av 50-tallet, var å bygge om nettet fra 5000 V til 20000 V. Dette ville gi mindre tap og bedre økonomi for elverket. En kongstanke i forbindelse med

dette var å få uttak fra A/S Hafslunds 50 kV nett et sted i nærheten av kirken. Dette ville føre til at den forholdsvis lange 20 kV overføringslinjen fra "Degernes kiosken" ved Hafslund kunne sløyfes. Dette ble tatt opp med A/S Hafslund så tidlig som i midten av 60-tallet, men bedriften var ikke villig til dette før belastningen i Varteig var omkring 2MW. Etterhvert steg belastningen i Varteig pga. generelt større strømforbruk og pga. oppføring av flere boliger. Samtidig begynte A/S Hafslund å bli interessert i å overta "Degernes kiosken" ved Hafslund. Derved kom det istand en avtale mellom Varteig Elverk og A/S Hafslund.

Den nye trafostasjonen ble bygget ved Varteig kirke på Brunsbys eiendom. Denne sekundærstasjon kostet ca 3 mill. kr, hvorav ca 1,5 mill. på Varteig Elverk. Den ble liggende sentralt i elverkets forsyningsområde og sto ferdig og i drift 19. mars 1978. Derved var ombyggingen av 5 kV nettet og uttak fra A/S Hafslunds 50 kV nett avsluttet. Strømforsyningen til Varteigs innbyggere ble dermed betydelig bedret både med hensyn til økonomi og kvalitet. Det hadde også vært et utmerket samarbeide med A/S Hafslund som sto for prosjekteringen av anlegget.

Etterhvert har både antall abonnenter og effektuttak økt betydelig. I 1984 var effekten ca 3,5 MW, i 1989 var det øket til ca 6,0 MW. Elverksnettet i Varteig var i slutten av 80-tallet i det nærmeste full-

Sverre Brusevold med ny kranbil ved Sikkeland.

ført. I og med at linjen Bø - Brenne ble ferdigbygget var det mulig med rundkjøring av linjenettet på forskjellige måter, derved ble leveringssikkerheten bedre. Alle ombygginger og utvidelse av linjenettet har i det vesentligste skjedd ved egenfinansiering og kortsiktige lån, samt noe statsbidrag.

Gjennomføringen av de arbeidene som er nevnt, lot seg bare gjøre fordi elverket hadde særdeles gode mannskaper på alle plan. Det vil gå for langt å nevne alle, men jeg tror at alle kan være enige om at Sandem i den tid han var elverksjef, gjorde en kjempejobb når det gjaldt ombyggingsarbeidene og ved å få ned tapene i elverkets nett.

Da Sandem gikk av som elverksjef ved oppnådd aldersgrense i 1979, overtok Frank Hegg stillingen. Han er idag plansjef i Østfold Energiverk.

1. januar 1989 gikk Varteig Elverk inn i Sarpsborgdistriktets energiverk som igjen 1. januar 1991 gikk inn i Østfold Energiverk. Varteig Elverk gikk inn i de sammensluttete elverker gjeldfrie og med 300.000 kr i fondsmidler og med elverkseiendommen på Sikkeland.

Ansatte ved elverket i 1989 var følgende: Elvekssjef Frank Hegg, Jan Erik Eriksen, Inger Sandem, Sverre Brusevold, Roger Eriksen, Magne Halvorsen, Morten Gressum, Arne Karlsen samt en læregutt, og Julius Berg som var regnskapsfører, tilsammen 10 stk. Styret i 1989: Peder Sandaker (formann), Steinar Kjuus, Ole Sikkeland, John Nordahl Karlsen, Morten Gressum og Erik Skår.

SKOBUTIKKEN I SARPSBORG

KJEMPEUTVALG FOR BARN - DAME - HERRE
RIMELIGE PRISER OG RIKTIGE MOTER

JONEID SKO A/S

ST.MARIEGT. 51 1706 SARPSBORG
TLF. 69 15 32 51

Sarpen

24.08.1904

Eiendommelig ulykke.

Igår mandag hendte en ulykke i Varteig under nokså merkelige omstendigheter, skrives der til Sarpen 23de ds. En 76 årig enke Anekken Småberg påviste en del materialer for en mann som hun hadde fått til å kjøre dem hjem. Materialene var nemlig beliggende i utkanten på en gård hun for nogle år siden hadde solgt. Uthusene var nå under nedrivelse idet den nuværende eier hadde avtaget bordkledningen så kun bindingsverket stod igjen. Da mannen som

kjørte hadde lesset på et lass og kjørt avgårde, satte enken seg på en sten ved uthusene for å vente til kjøreren kom tilbake etter et nytt lass, men neppe hadde hun satt seg for uthusene styrtet sammen over henne. Hun slipper imidlertid med et brukket ben og et alvorlig støt i ryggen. Den tilkalte lege erklærte at hun ellers ikke hadde lidt noen skade.

Anekken Danielsdtr f. 1828 i Sverige, gift med Torvald Hansen Småberg (Østfold fylkes billedarkiv)

Nipa, en gårdshistorie

Nipa gjennom 400 år

av

Anne Sandaker Lochen

(skrevet som særoppgave i 1972, litt forkortet av redaksjonen)

Eiere fra 1559 til idag:

1559 - 1602	Tormod Nipa
1602 - 1608	Aslak Nipa
1608 - 1615	Peder Nipa
1615 - 1635	Halvor Nipa
1635 - 1647	Tore Bergby
1647 - 1670	Søstrene Lisbeth, Guri og Birgit Bergby
1670 - 1675	Lisbeths mann Erik
1675 - 1712	Tore Reiers
1712 - 1741	Amtmann Werenskjold
1741 - 1745	Grev Christian Wedel
1745 - 1755	Generalløytnant Huitfeldt
1755 - 1757	Borgermester Morten Niemann
1757 - 1787	Lars Asbjørnsen
1787 - 1811	Asbjørn Larsen
1811 - 1847	Foregåendes enke Christine Olsdatter
1847 - 1888	Johannes Asbjørnsen
1888 - 1915	Ole Christian Johansen
1915 - 1916	Fabrikkeier Kristian Olsen
1916 - 1921	Hesteavlsforeningen i Sarpsborg
1921 - 1930	Skreddermester Sæter
1930 - 1935	Oskar Gundersen
1935 - 1949	Albertha Riiser Stamsås
1949 - 1961	Johan Stamsås
1961 -	Peder Sandaker

Nipa gård

Gården Nipa er den sydligst beliggende boplass i tidligere Varteig kommune. Idag har gården 800 mål prod. skog og 90 mål innmark, noe som tydelig viser at gården er et typisk skogbruk og som den har vært fra gammelt av. I de senere år er mange av de åpne plassene i skogen som før ble brukt til beite, plantet til med skog. Navnet Nipa har gården fått etter den evja av Glomma som kiler seg inn mellom Skjeberg og Varteig, Nipe-evja. Gården er omgitt av vann i sør, øst og vest, og danner dermed en halvøy. To av holmene som ligger ute i evja har hørt til gården fra gammel tid. De to holmene het opprinnelig Store og lille Nipeholmen. I 1851 ble imidlertid husmannsplassen på den største skilt ut til selveierbruk med navnet Holmen. Den andre hører fortsatt til gården under navnet Nipeholmen. Den har et areal på 10 mål og er dekket av skog. Det har også vært flere husmannsplasser og andre plasser som har hørt under gården.

Jordsmonnet består av leire og noe sandjord som finnes hist og her nærmest fjellgrunnen. Denne består for det vesentligste av granitt. Jordlaget med den forvitrede havleiren er meget fruktbart.

I forrige århundre ble det drevet teglverk på Nipeholmen. De veldige forekomstene av leire ble brukt som råstoff. De dypere lag av leire er gjerne noe kalkholdige og kan anvendes som mergel, men på Nipa ligger denne så dypt under Glommas vannstand at den er vanskelig å få tak i og ble derfor ikke brukt.

Gården nevnes første gang i 1559 i forbindelse med et dokument datert tredje søndag etter vinternatten, og som omhandler delet mellom Bergby og Nipa. Dokumentet fastsetter at rett dele går i Sandbekk. Uenighet om delet mellom Nipa og nabogårdene har forekommet ikke så rent sjelden, og det har hendt at partene har gått rettens vei for å komme til enighet. Slik var det f.eks. i 1664 da Lisbeth Toresdatter stevnet sine brødre Aslak og Audun Bergby på Bergby for ulovlig skogshogst og om delet mellom gårdene.

Av dokumentet i 1559 går det fram at gården sannsynligvis var ryddet og bebodd fra 1500-tallet, men den første som nevnes i skriftene som eier er Tormod Nipa 1559-1602. Gården har antagelig en gang tilhørt Bergby. Muligens er den ryddet av en som kom fra denne gården.

Det finnes svært få opplysninger om gården fra tiden før 1600. Fram til 1635 nevnes foruten Tormod tre eiere til: Aslak, Peder og Halvor. Fra dette år står Tore Bergby som eier inntil 1647 da hans døtre arvet gården. Tore eide også Bergby. Hans eldste datter Lisbeth giftet seg med en ved navn Reier. Det var han som drev gården fra 1640 til 1661. Deretter nevnes en ved navn Erik som eier til 1675. Han var antagelig gift med Lisbeth som nå var blitt enke etter Reier.

En folketelling fra omkring 1660 viste at gården drev etter forholdene ganske bra. Gården hadde 20 sauer, 3 hester, 4 kuer og dessuten skog til husbehov. Ved siden av dette kom det fram at det ble sådd ca 350 kg korn hvert år. Tar vi i betrakning at de sådde for hånd, ble dette mange dagsverk.

Tore Reiersen var i 1678 selveier av hele gården. Han hadde arvet den etter sin mor Lisbeth og faren Reier. Fra denne tid får Nipa sin første husmannsplass Nipeholmen (Holmen). Den første som nevnes er Nils Paulsen fra 1691. Både før og etter denne tid har

holmen blitt benyttet til beite for dyra på Nipa. Dyra beitet ellers vanligvis i utmarka som f.eks. på Tomta, Tangenga og Eksholt. Alle disse stedene har senere blitt husmannsplasser.

Gården har fra først av vært selveiergods, men fra den kom i amtmann Werenskiolds besittelse omkring 1715 og fram til 1757 da Lars Asbjørnsen kjøpte den, hørte den til eiere utenfor bondestanden. Da Werenskiold kjøpte gården, var det en ved navn Søren som drev den. Han fikk drive den videre som han selv ville da eieren sjelden eller aldri var på gården.

En folketelling fra 1723 forteller at man hadde begynt å dyrke lin på gården; ungdyr og okser var også nytt i forhold til tidligere. Det var blitt færre sauer, og foruten havre dyrket man også erter. Hest var det naturligvis på gården.

Fra 1720 til 1733 drev Ole Pedersen gården for Werenskiold. Etter ham var den bygslet bort til Anders Larsen inntil grev Chr. Wedel kjøpte gården i 1741. Gården var ett av hans mange gods. Brynild Johansen fra Spydevold bygslet så gården og drev den etter eget ønske. Han fortsatte også å drive gården etter at den i 1745 ble solgt til generalløytnant Huitfeldt. Ved en auksjon i 1755 ble borgermester i Fredrikstad, Morten Niemann, eier.

For å komme fram til gården måtte man enten ri til hest gjennom skogen fram til Hasle eller gjennom skogen til Bergby som var hovedveien. Men den letteste fremkomstmåten var med båt om sommeren og hest og slede vinterstid nedover evja. Det hendte at de våget seg utpå elva litt for sent om våren slik at isen brast og hest og folk satte livet til. Drukningssulykker forekom ofte om sommeren også.

Ingenting på gården ble kjøpt eller solgt. Vadmelet var det eneste som ble satt bort til farging. Klesdrakten var temmelig tarvelig, sett med våre øyne. Vadmeldress hørte til mennene og trøye av ullverken til kvinnene. Tresko brukte alle på gården. Undertøyet var av strie, skjorte til mennene og sekk til kvinnene. Annet undertøy fantes ikke. Det fortelles at kona på gården ofte kunne stå å lesse gjødsel i snødrevet om våren i bare skjørt, trøye og tresko. Det var ikke rart at mange døde i forholdsvis ung alder.

Lars Asbjørnsen kjøpte Nipa av Niemann for 298 daler. Han var fra Småberg i Varteig og kom med sin kone Margrethe og deres barn. Sønnen Asbjørn Larsen overtok farsgården i 1791. På denne tiden hadde Nipa to husmannsplasser mens den tretti år senere var delt opp i fem bruk. Etterat moren Christine hadde drevet gården til han var gammel nok, overtok sønnen til Asbjørn. Johannes Asbjørnsen stod som eier både i 1865 og 1885 av hovedbolet Nipa. Nå var delingen av bruket begynt for alvor. Christine solgte i 1821 3/4 lpd. (landplads) av gården til Lars Olsen, og 1 lpd. til Ole Chr. Nordby året etter. Dette må være en av Moa gårdene.

Under krigen i 1814 er det fortalt at gården forliste en høyvogn, grime og sal til hesten. Gården var i kontakt med soldatene da disse passerte Nipa på vei opp gjennom evja østover mot Ise.

Johannes som overtok i 1847, var gift med Kirsti Andersdatter Velta. Sønnen Ole Kristian overtok gården etter faren i 1888. Han kunne ennå på 70-tallet huskes av naboer som en snill og hyggelig mann, men noe krass i sin uttrykksmåte. Han hadde to sønner, den ene som het Olaf var fullstendig sinnsyk. Han var en mann som alle sambygdinger var redde for å treffe på. Olaf gikk alltid med borse på ryggen og selv ikke folk fra nabogårdene torde å gå bort til gården. Så lenge han var løs, var Nipa et fryktet sted. Titt og ofte jagde han sin mor på dør så hun måtte søke ly på nabogården Holmen.

Folketellingen fra 1865 viser at gården hadde 135 mål innmark. Folkene på Nipa var ikke så flinke til å ta etter nye redskaper og dyrkingsmåter. Gården ble drevet på gammelt vis langt inn på 1900-tallet. Det ble dyrket rug, hvete, havre og erter, satt poteter og høstet høy. Det ble ikke brukt så mye gjødsel. I 80-åra var det ikke så mange husdyra på gården. Det var omlag 4 sauer, 4 kuer og en hest. Svært liten buskap om en sammenlikner med 150 år tidligere. Olaf Holmen kan fortelle at gården ble drevet dårlig da Ola Nipa eide den. Han husket spesielt den måten de satte poteter på. Furene var så dype at man mest kunne gjemme seg i dem. Avlingene var dårlige, og det var sjelden alt høyet kom i løa før snoen kom.

Resultatet var at dyra om våren ble sluppet ut i snøen fordi det ikke fantes før nok.

På 1800-tallet var det livlig trafikk på Nipeevja om sommeren. I de lyse sommernettene og særlig St. Hansaften kom rekker av båter med ungdom til Nipeholmen for å feire midtsommerfesten. Denne holmen var i forrige århundre og fram gjennom de første årene av dette et yndet sted for festglad ungdom. Midt inne på holmen var det ryddet en danseplass, av det riktig gode gamle slaget med benker rundt og ei lita bu hvor man kunne kjøpe forfriskninger som Olaf Holmen kunne fortelle. En som ble kalt "Kake-Hans" stod for arrangementet, og han fraktet på lørdagskveldene ungdom fra Sarp hit i noen primitive dampbåter. Han skaffet også alltid humørfylte spillemenn så ingen skulle kjede seg. Dansen gikk ut i de lyse morgentimer. Det hendte nok at det kom til slagsmål på grunn av litt for mye brennevinsdriking. Rett som det var kom det klager fra naboene over for mye bråk natterstid ute på holmen, men det kom ingen reaksjon fra myndighetenes side. Tidligere var det mang en varting som husket lørdagskveldene på Nipeholmen.

Nipa var virkelig et utfartssted i forrige århundre. På Tangenga, en odde som stikker ut i evja mot Hafslundsøya, hendte det også titt og ofte at folk slo seg ned på lørdagskveldene og danset og moret seg. Foreninger kunne også slå seg ned her på søndager og holde møte med sang og musikk. Dette forekom helt opp mot vår tid, kunne Karl Kingsrød fortelle.

Tangenga har som tidligere fortalt, tjent som beitemark. Det gjorde den også ved århundreskiftet, men det var ikke bare dyra fra Nipa som beitet her. Dette området og mange andre områder på Nipa ble leid bort til havn for andre gårder i Varteig.

Etter at det ble slutt på omgangsskolen omkring 1870, gikk barna fra Nipa på Brunsbyåsen skole to ganger i uka. Det står ingenting om hvor omgangsskolen ble holdt, men det må ha vært enten på Bergby eller Hasle, helst det siste tenker jeg. Sikkert er det iallfall at skoleveien ble lenger for barna enn før. Avstanden fra Nipa til Brunsby er ca en mil. Det hendte nok av og til at barna skulket skolen vinterstid.

I 1890-årene var våningshuset og fjøset slik det hadde sett ut i et par-tre mannsaldre. Stua var tømret opp av tømmer fra skogen, uten maling og noen små rutete vinduer samt leirgulv. I den ene enden var det ei lita stue, kjøkken og kammers; i den andre enden var det et stort rom som aldri ble ferdig og som hovedsaklig ble brukt til vedskjul. Fjøset var også tømret og lå på samme sted som idag. Det fantes ingen båser eller krybber for dyra. De stod bundet langs med veggen og føret fikk de på gulvet.

Naturalhusholdningen holdt seg på Nipa så lenge som Ole Johansen var eier av gården. Omkring midten av 1800-tallet sluttet man å dyrke lin, det var da det ble vanlig å bruke bomull istedet. Nipa har bestandig vært et skogbruk og det så man tydelig langs elva. Her lå store bunter med tømmer slått sammen med lenker ferdig for fløting nedover mot sagbrukene. Fra Asbjørn Larsens dager har A/S Hafslund hatt strandrett på gården. Man kan ennå idag se landfester for tømmer.

Like etter århundreskiftet gikk det jordskjelv her på gården. Olaf Holmen var selv nede ved vannet. Det så ut som en stor bølge som kom mot ham og han merket så en dirring i jordskorpa, dermed var det hele over. Skjelvet kunne merkes andre steder i bygda også.

Kristian Olsen som hadde bodd på Nipa, kjøpte gården etter Ole Johansen. Han var imidlertid ikke særlig interessert i gårdsdrift og solgte gården allerede året etter. Han var mer opptatt med den nylig grunnlagte trerørfabrikken på Yven som han var mester for. Han solgte gården til Hesteavlforeningen i Sarpsborg som brukte gården til havn for dyrene sine om sommeren.

Det gamle våningshuset og fjøset fra Ola Nipas dager ble stående øde og forfalt. Våningshuset brant ned i 1926 og ble ikke bygd opp igjen før i 1935 da Stamsås tok over gården. Da ble våningshuset bygd opp igjen sammen med ny låve med fjøs, grischus og stall og dessuten et eget hønsehus. Vognskjulet var bygd på begynnelsen av trettiåra av den forrige eieren, Oskar Gundersen.

Straks Stamsås var ferdig med våningshuset, brant det ned etter lynnedslag og måtte bygges opp igjen. På samme måte gikk det med fjøset i 1945.

Gården ble for det meste benyttet til beite mens Sæter og Gundersen eide den. De bodde ikke på gården. Det gikk hardt utover skogen i disse åra. De hogg tømmer for å skaffe penger til å få betalt gården. Stamsås var derimot svært forsiktig med å hogge i skogen.

Stamsås bodde ikke selv på gården, men hadde bestyrere inntil 1945 da han begynte å forpakte den bort.

Bestyrere:

Bakklund 1935 - 39

Kristiansen 1941 - 43

Frosterød 1939 - 41

Johan Stamsås 1943 - 45

Forpaktere:

Jens Hunn og Odd Talberg 1945 - 48

Thorolf Olsen 1950 - 54

Asbjørn Kristiansen 1948 - 50

Ole Snoppestad 1954 - 61

Bygging av Nipaveien i 1937-39. Fra venstre Jens Kingsrød, Gunnar Kingsrød, Bodil Kingsrød, Edmund Kingsrød og Albertha Riiser Stamsås som eide Nipa gård. (Østfold fylkes billedarkiv)

Under krigen bodde Stamsås for det meste på gården. Sammen med Kingsrødgårdene fikk han bygd den første skikkelige vei fram

til gården. Tidligere var det en gammel dårlig vei om Bergby. Den nye veien ble bygget på godt gammeldags vis med trillebor, hest og kjerre. De spadde opp diker og slo i meiselen med hammer. Det var et forferdelig slit i fire lange kilometer fram til hovedveien ved Hasle. Nipa hadde til alle tider vært en avkrok. Folkene holdt seg mest for seg selv. Vi hører svært lite til folk fra Nipa når det gjelder å ta del i styre og stell i bygda. Det var vanskelig å komme seg fram, men da veien var bygd, ble det bedre adgang til gården. Stamsås kjøpte mange nye redskaper til driften, og nå begynte gården å bli fast leverandør av melk til meieriet. Etter femten års stillstand var det nå ordentlig gårdsdrift. Fjøset var fullt av dyr, likeledes hønschuset, stallen og grisehuset.

I 1935 kom det strøm til gården, men på betingelse av at eieren forpliktet seg til å ta imot en viss mengde støm. Telefon ble innlagt i 1953.

Da Peder Sandaker overtok gården, var ingenting av innmarka groftet. Han satte igang systematisk grofting av hele gården. Skogen ble ryddet og tusenvis av granplanter ble plantet, også på åpne jorder, plasser og løkker inne i skogen.

I 1917 og 1926 ble Glommas vannstand hevet slik at områder som før var små plasser i utmarka, har blitt liggende under vann. Dette er tilfelle med det bruket som i gamle skrifter kalles Søndre Moa. Stedet kalles idag av lokalbefolkningen for Paradisbukta.

HUSMANNSPLASSER.

Den eldste husmannsplassen lå på Nipeholmen, antagelig ryddet på slutten av 1600-tallet. Den første husmann som er nevnt, er Nils Paulsen (1691-1748), senere nevnes en annen ved navn Christian Andersen. I 1851 kjøpte lensmann Arnesen plassen og den ble selveierbruk med navnet Holmen. Det var antagelig han som startet et teglverk på stedet for å nyttiggjøre seg leiren på stedet. Det var livlig trafikk på evja med store prammer som fraktet den ferdige steinen.

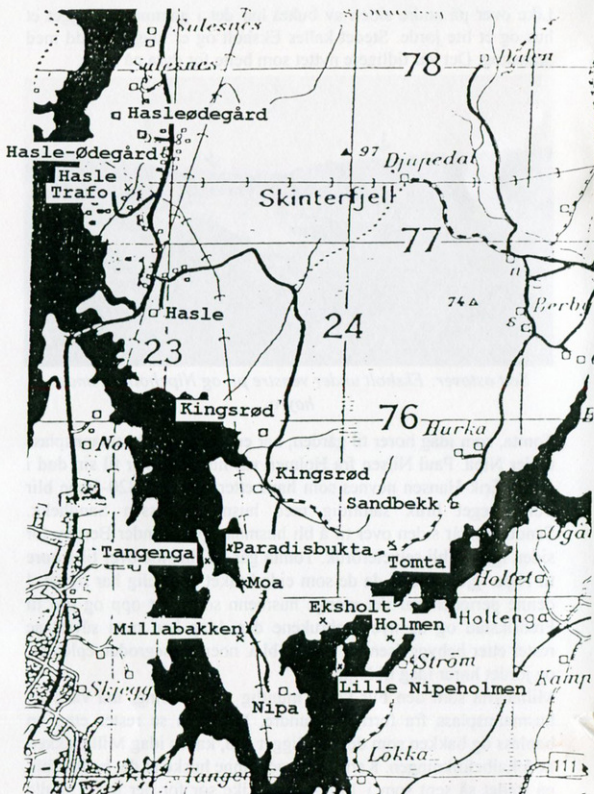
Like over på andre siden av bukta har det i gammel tid ligget et hus og et lite jorde. Stedet kalles Eksholt og er idag tilgrodd med granskog. Det var tidligere nyttet som beite for dyra på Nipa.

Sett østover: Eksholt under venstre pil og Nipeholmen under høyre.

Tomta, som idag hører til gården, har en gang vært husmannsplass under Nipa. Paul Nilsen fra Holmen var husmann her til sin død i 1791. Erik Hansen nevnes som hans etterfølger. I 1820-årene blir Tomta eget bruk samtidig med husmannsplassen Sandbekk. Sandbekk går siden over til å bli husmannsplass under Bergby for siden igjen å bli selveierbruk. Tomta går på sin side over til å høre til Nipa igjen i 1845 da de som eide bruket antagelig har flyttet. I denne perioden var det mange husmenn som brøt opp og dro til Fredrikstad og de nye sagbrukene der. Idag kan man såvidt se rester etter bebyggelsen på Tomta, bl.a. noen mosegrodde epletrær, og jordet hører idag til Nipa.

Millahytta som den blir kalt i muntlig overlevering, må være en husmannsplass fra forrige århundre. Man kan se rester etter en boplass og bakken som den har ligget ved, kalles idag Millabakken av lokalbefolkningen. Karl Kingsrød kunne huske at det bodde folk på stedet så sent som i 1890-årene. Like sør for der huset skulle ligge, er det idag et stort jorde.

Kart over området med de omtalte gårdene

Hasle gård

av

Solveig Rod

Gårdsnavnet Hasle kommer antageligvis fra et gammelt elve-navn, muligens kommer det fra navnet på bekken som renner ut i Glomma rett syd for gården. Hasle gård er allerede nevnt på 1300-tallet da den eides av Torbjørn Tuppa. Opp gjennom århundrene har gården hatt mange markante brukere og eiere.

På begynnelsen av 1600-tallet var Haaken bruker av gården. Han var også lensmann i bygda. Haaken var en stridbar mann som ofte kom i krangel med folk. Det hendte til og med at han var innblandet i slagsmål.

Hasle var lensmannsgård i flere år, men det var utenbygds storfolk som eide den. Da Haaken Hasle døde, giftet dansken Peder Larsen seg med enken og overtok på den måten både lensmannsjobben og gården.

Fram til 1666 eide Rasmus Restedt gården, da overtok hans svigersønn Hans Davidsen. Denne Hans skal ha vært en meget rik mann, og det fortelles at folk ofte fant sølvdalere etter ham bortover jordene. Og når han var ute og rodde, hadde han stor moro med å kaste penger på vannet for å få dem til å skjene. Hans Davidsen drev også med trelast og var en tid borger i Fredrikstad. Folk mente det var noe overnaturlig med Hans, og det fortelles at da han var død og kisten skulle kjøres til Varteig kirke, løftet kistelokket seg da de kjørte over Sulusnesberget.

Denne Hans skal ha vært i slekt med Oluf Davidsen som bodde på Ulvetangen, en plass under Hasle. Det var denne Oluf som ledet svenskene vill og måtte bote med livet ved Klemsdal i 1718.

I 1738 ble fogd Hans Rasmussen Rested eier av gården. Han var svoger av Hans Davidsen. Denne fogd Rested eide også Narvestad gård i Eidsberg. "Haslestolen" i Varteig kirke skriver seg fra

den tiden da Hans Rested eide gården. På bakerste rekke på kvinnesiden (venstre side) var det satt opp et sprinkelverk som gikk helt oppunder galleriet slik at folk ikke kunne se inn på de som satt i denne stolen.

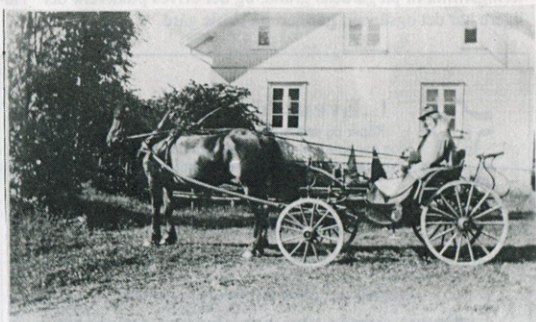
Hasle gård

Varteigs andre ordfører, Lars Pedersen, eide også Hasle noen år. Han hadde ialt 13 barn. Du kan ellers lese mer om gårdens eiere fram til 1900 i Olav Spydevolds Varteigbok.

Opprinnelig var hele Hasle ett bruk, men på begynnelsen av 1800-tallet ble bruket Hasle-Ødegaard skilt ut.

Finn Mathisen kjøpte Hasle gård på auksjon i 1902, og siden har den vært i hans slekt. Mathisen var fra Sarpsborg, han var utdannet bankmann og jobbet i bank før han ble gårdbruker. Han giftet seg i 1925 med Ingebjørg Ødegaard fra Vang i Valdres. Hun kom til Varteig i 1916 som jordmor. Fru Mathisen var jordmor i hele 42 år, og det lever nok fortsatt mange vartinger som er blitt tatt imot av henne.

Finn Mathisen var en dyktig gårdbruker og fikk raskt gården i fin hevd. Sammen med sin kone Ingebjørg greide han å få fram en av de aller fineste og høystytende besetningene her i distriktet, bl.a. fikk kua "Stjerne" 1. premie.

*Finn og Ingebjørg Mathisen i vogna på bryllupsdagen i 1925
foran våningshuset (Østfold fylkes billedarkiv)*

Finn Mathisen var ivrig med i det offentlige liv i bygda, og han innehadde en rekke verv. Vi kan nevne at han var medlem av herredstyret, Varteig Sparebanks forstanderskap, jordstyret, skogrådet, styret for Sarpsborg Meieri, hagebrukslaget og feavlslaget. Han var også historisk interessert, og i Varteigboka er det gjengitt noen av hans beretninger om dagliglivet på gården fra gammelt av. Finn Mathisen var også med i Varteig Bygdelag og var med i komiteèn som sto bak Varteig Bygdemuseum.

Han døde i 1945, og da overtok hans enke, Ingebjørg, gården. Hun døde i 1964. Da hadde deres sønn Johan overtatt gården i 1958. Han var gift med Ragnhild Johannessen. Johan Mathisen døde i 1993. Nå er det sønnen Jim Freddy som har overtatt gården.

Han er gift med Marianne Klausen, og har en sønn Jim Andreas født 1993. Freddy Mathisen driver ved siden av gården også et firma i transport- og gravebransjen.

På begynnelsen av 1960-tallet avsto Hasle gård i alt 250 mål grunn til Hasle Trafos anlegg og kraftgater. Det er også bortleid og solgt store tomteområder fra gården. Videre holder et bildemonteringsfirma til på gårdens grunn, og det drives pukkverk der. Tidligere har det også vært gartneri på Hasle gård.

L.Evensen eftf. a/s

Kåper og jakker i pels - lammemokka
og nappaskinn - dame- og herremodeller.
Lærvarer - plastryer - reiseartikler
pelskinn - gummifottøy - regntøy

Pellygt. 71, 1706 Sarpsborg

FOREDLET KORN FRA ISE MØLLE

ORIGINALTAPPET FOR DET NORSKE LANDBRUK

Ise Mølle

1730 ISE

TLF. 69 13 21 24

KJEMPEUTVALG I SYKLER OG DELER

**SARPSBORG
SYKKELSPORT A/S**

JOHN R. KRISTIANSEN

Pellygt.42, 1706 Sarpsborg

Telefon 69 15 14 55 Priv. 69 16 71 60 Fax 69 15 72 10

Mobil tlf. 94 15 97 38 - 94 28 94 16

Hasleødegårdene

av

Martin Lunde

Utskrift fra Statsarkivet av dokument fra 1646, altså for 348 år siden, viser at det var grensegang mellom Hasle og Ødegården Sulusnes. Sten Hvilhelmsen, Tousse Gård, Konglig Maystets Befalingsmann, var eier av Hasle.

Sogneprest i Fredrikstad Hans Paulsen var eier av Ødegården Sulusnes. Den gang og fram til 1813 var Hasle en av de største gårdene i Varteig. Ole Hansen som den gang eide gården, skilte i 1813 ut Hasle-Ødegården og Ulvetangen Østre. Samme år overtok Ole Hansens sønn Hans Olsen denne eiendommen og drev den fram til 1831.

Det året ble Hasle Ødegården og Østre Ulvetangen solgt til Mathis Evensen, Brenne og Marte Andersdatter fra Vestgård. Kjøpesummen var 650 spesidaler. De hadde tilsammen 5 barn.

Sønnene Iver og Anders kjøpte gården i 1864 av sin mor som satt i uskiftet bo etter sin manns død i 1863. Iver og Anders eide og drev eiendommen sammen til 1875. Da ble den delt i to like deler. Iver, som var eldst, overtok den søndre del og Anders den nordre. Hovedbygningen ble også delt. Anders overtok overetasjen som ble flyttet og oppført på hans del.

Begge eiendommene har senere gått i slekten. Marius Hasle kjøpte Hasle-Ødegården gnr. 1, bnr. 2 i 1911 av sin mor for 9000 kr.

Aleksander og senere Edvart Hasleødegård overtok Hasleødegård og Ulvetangen, gnr. 1, bnr. 3, i 1937. Kjøpesummen var 6000 kr. Sønnen Asbjørn overtok etter sin far i 1944. Fra 1977 overtok Else Berthelsen som var niese av Asbjørn, gården og eide den til sin død i 1988. Det er nå Elses arvinger som står som eiere.

Ulvetangen var en liten plass ved Glomma. Her hadde i sin tid Oluf Davidsen bodd. Den samme Oluf som måtte bote med livet

Søren Jensen Sørenskriver Over Thunoe Aaboÿde og Hvaløer Skiebrede Samt Tarel Opstad Tolle Agnalt Torbiørn Torskenes Ole Richustad Anders Wister Amund Roestad Ole Thunoe Ole Agnalt Erich Yven Ingebreth Ramstad Even Richustad og Gunder Børstad, Eedsorne Lougrettes mend udi Thunoe Præstegjæld Kiendes og hermed Gior vitterligt.

at Aar 1646 d. 15 Juli var vi efter Lovlig tilnevning paa Skougen imellem Haale i Wartheij som Haagen paa boer, som Erlig og Velbyrdige Mand Steen Hvilhelmsen til Tousse Gaard Kongl Majstets Befallingsmand Over Wembe Thunoe og Aaboÿde Skiebrede, Er ejendes paa den Eene Samt Sullusnes der samme stæds beliggende, Knud paa boer Som Hederlig og Vellærde Mand Hrr Hans Povelsen Sogne Præst i Friderichstad paa Præsteboels paa den anden side tilhørendes er Overværende for benevnte Hrr Hans Povelsen Samt Rasmus Jensen Kongl. Majestets Fogedt her sammestædte og Bøÿde Lehnsmændens Søn Fuldmægtig Christopher Hansen med Godt Folk flere Bieværende Og blev da først af Formelte Rasmus Jensen paa Velbyrdige hans gode Husbondes Vægne Velbyrdige Steen Hvilhelmsen frem lagt en Sædel som af bægge Lodtz Ejere nemlig Velb: Hrr Steen Hvilhelmsen Samt Hrr Hans Povelsen underskrevet og er samme Sædel formældendes Ord fra Ord som følger

Og eftersom ærlig og Velbyrdige Mand Steen Hvilhelmsen til Tousse Gaard K: M: N: Befallings Mand over Wembe Thunoe og Aaboÿde Skiebrede Er begiærrende Rigtig Skifte og Deelee udi Skaug og Mark, M... ud Kj.r i mellom Den min Ødegaard nemlig Sullusnes i Wartheij beliggendes mig tilhørende paa Præsteboels Vægne paa den Eene Samt Ve(l)bemelte Gode mand Velbr: Steen Hvilhelmsen paa Een sine Gaarders Vægne ved Navn Haale i bemelte Wartheij beliggende paa den anden side hvilket Skifte og Deelee jeg hos bemelte Gode Mand er begiærrende, at maaskee og forre komme for den Sørenskriver og Tolv uvillige Lougrettes mænd Lovlig af Bonde Lensmanden tilnevnt den 15 Juli først kommende, Saa hvær kand vide sin Rætte Lod og Andeel udi Bemelte Skoug Mark og ud Ejendom. -

Til vitterlighed under min Egen Haand

Actum Friderichstad den 27 Juni 1646

Hans Povelsen
Egen Haand

på grunn av at han villet svenske soldater som var på vei gjennom Østfold. I 1930 ble det ved Klemsdal reist en støtte til minne om dette.

Til eiendommen Hasle-Ødegården, gnr. 1, bnr. 2, hører en liten holme eller skjær som blir kalt for Saltskjæret. Her finnes helleristninger som man også finner noen av like ved Glommas strandområde.

Øst for disse helleristningene er det en meget gammel boplass. Plassen er kalt Julhytten. Navnet er vistnok etter Jul Andersen som ryddet plassen omkring 1820. Julhytten ble revet omkring 1864. Arne Eriksen var den siste som bodde der. Han flyttet til Nordby på Hafslundsøy. Undermuren av stein er godt synlig.

I bekken som kommer fra Sulusnesmyrene, Langemyr og Mariemyr, var det i tidligere tider mølledrift. Møllen lå like ved der som nå Hasle Trafostasjon ligger. Rester av møllestenene er tatt vare på og benyttes som forkant på trappen til våningshuset på eiendommen.

I den tiden gamle "Krabben" gikk på Glomma, var det brygge like ned for gården, nord for Rullebukta.

Like mot Sulusnesdelet står rester av et flott oppbygget stengjerde. I samme dele like vest for hovedveien kan en se rester av den gamle veitracé. Her var det gjennomkjøring og en grind var satt opp som stengsel for husdyra på gården.

Jeg kan huske at tidligere, før traktorens tid, var det vanlig å ha hestebytte. Det var også almindelig å hjelpe hverandre i høyonn og skuronn. Tresking ble ofte utført med folkene på begge gårdene. Det var den gang treskingen ble utført med treskemaskin og hestevandring. Det var også vanlig at grannene kom for å låne av hverandre. Helst var det brød, gjest eller surdeig.

På vinteren var det ofte lite vann i de åpne brønnene på gården. Det var derfor nødvendig å hente vann til folk og fe fra Glomma. På Glomma ble også ofte klesvasken gjort, mange ganger i kald nordasno. Først i 1949 ble det lagt inn vann i bolighuset.

Hasle-Ødegården, gnr. 1, bnr. 2

Astrid Lunde var datter av Marius og gift med Einar Lunde som døde i 1933. Hun kjøpte eiendommen av sin far i 1938, kjøpesummen var kr 18.000,-. Astrid var den eldste av søskenflokken på 6. Men dette var før jentene oppebar odel og Astrid var kan hende for sin tid!

Det må ha vært strevsomt å overta en gård med melkekuer, gris, høns, hester og andre ungdyr, uten hjelp av mannfolk, og med tre barn under tenåringsalderen.

Lørdag var det torvdag. Da var det å komme seg til Sarpsborg og stå på torvet for å selge varene som ble produsert på gården. For det meste var det egg, smør og ost. Ved juletider var det ekstra aktivitet. da var det juletrær som skulle selges. Prisen var den gang 1 krone, men fikk vi 75 øre var vi også fornøyde. Den ekstra fortjenesten satte vi i banken på en rentebærende konto. Vi ble tidlig opplært til å spare og å ta vare på det vi fikk.

Hest og vogn var det vanlige framkomstmiddelet, vogn om sommeren og slede om vinteren. På sommerstid ble det også ofte benyttet båt. Varene ble båret ned til Glomma og fraktet til Sarpsborg. Når varene var solgt, ble husholdningsvarer til familien og

før til dyrene kjøpt inn. Melfor til dyrene ble som regel fraktet hjem med hestekjøretøy.

I onnene var det alltid meget travelt, ofte måtte arbeidet pågå helt til sengetid. Om våren var det spesielt når rugemaskinene ble tatt i bruk. Det var en god biinntekt å ruge ut kyllinger. Men det krevde ekstra mye av både pass og arbeid.

Fritid ble det lite av. Barna måtte tidlig opp for å være med å hjelpe til på gården. Før de dro på skolen, måtte de være med på melkingen. Melken ble levert i melkespann på melkerampa ved hovedveien.

Astrid solgte gården til sin sønn Martin Lunde i 1952. Tidene forandret seg raskt. I 1958 ble traktor innkjøpt. Senere kom skurtresker til. Husdyrene ble solgt, innmarken ble pløyd og sådd til med korn. Da var tiden inne for å ta lønnet arbeid utenom gården. Det tunge slitet ble borte. Bilen overtok transport og det ble muligheter for ferie og ferieturer med egen bil på gården.

I 1960-årene ble det fra gården fradelte tomteområde til Hasle Trafostasjon og til ca 60 boligtomter.

Ellen og Martin solgte gården i 1987 til sin eldste sønn Einar Kristian Lunde. Hasle-Ødegården er idag på ca 260 mål hvorav 60 er dyrket, og er et godt bosted for Tove og Einar Kristian med familie. Begge har sitt yrke utenom gården.

BORG PLATEBAR

DU FINNER OSS :

- I *STRØKET* OG
- PÅ *88 I GÅGATA*

Sarpen

28.09.1904

Uheldig Varteiglensmann.

Lensmann Larsen var forrige uke ute for et slemt uhell, han var nemlig fredag ute i forretninger og som flink syklist benyttede han Wicycle. Men på hjemturen sent om aftenen stødte han på veien ovenfor Sikkelandgårdene, ved Rødklev kallet, sammen med en annen syklist med den følge at han fikk sitt ene ben brukket på to steder. Han ble straks kjørt til lege og forbundet, men kommer naturligvis til å holde sengen i lengre tid. Den andre syklist slapp merkelig nok forholdsvis heldig fra sammenstøtet.

Ise Frørenseri

av

Solveig Rød

I 1884 startet gårdbruker Edvard Andersen Berby (Fossengen) et frørenseri ved Ise Mølle. Året før hadde han inngått avtaler om leie både av vannrettighetene og en tomt. I kontrakten om vannrettighetene står det følgende:

"Jeg Anton Olsen Næss bortleier til Edvard Andersen Bærby et vandfald av Øvre Iseplads, brugsnr 3 matr nr 140 til at drive en 7 hestekraftses turbin der skal benyttes til at drive et frørenseri. Vandkraften bortleies for en tid af 15 aar - femten aar - fra 1ste Januar at regne.

Leieren betaler i leieavgift aarlig kr. 60,00 - seksti - samt at rense eierens frø."

I kontrakten om tomteleie finner vi følgende avtaler:

"Jeg underskræve Syver Johannessen bortleier til Edvard Andersen Bærby den gamle tørketomt i et areal af 30 alens længde og 12 alens bredde - længden regnet fra digen søndenfor tomten - af Isetorp mn 137 løbenr 235 - 236 i Varteig paa følgende betingelser:

Tomten bortleies paa et tidsrum af ti - 10 - aar regnet fra 1ste Oktober 1893. Leieren betaler for de første 5 - fem - aar kr 10 - ti - pr aar og for de sidste 5 - fem - aar kr 15 - femten pr aar.

Leieren er berigtiget til at opføre et hus af ovennævnte ? og maa kun benyttes til frørenseri. Leieren er pligtig til at betale afgiften af tomten selv om intet hus bliver opført.

Leieren er selv ansvarlig for at huset ikke kommer for nær vei-banen, ligesaa for, hvad der med frørenseriet staar i forbindelse.

Under husets opførelse - ligesom senere hen - maa ingen materiel være tilhinder i veibanen eller tomtens omraader. I tilfælde af driften ophører eller paa anden maade sættes ud af stand, kan lei-

eren opsiye kontrakten og tomten ryddiggjøres inden 3 - tre - maaneder fra opsigelsen.

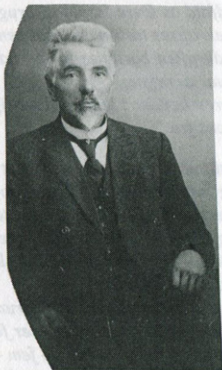
Ved kontraktens opsigelse ophører al rensning eller drift paa tomten. Dele af aar regnes for helt aar. Leieafgiften betales hver 12te Juni. Leieren er pliktig til uden godtgjørelse at rense eierens frøavling i leietiden.

Skulde der under leietiden opstaa tvistigheder, hvorom der ikke er afhandlet i kontrakten, har leieren at rette sig efter de af eieren givne bestemmelser."

Med disse to avtalene var noe av grunnlaget for driften av frørenseriet lagt. Nå gjenstod bare å se om det kom nok kunder til at driften kunne bære seg.

Det gjorde det øyensynlig, og i 1896 kan vi se at Ise Frørenseri er innmeldt i Rigsforsikringsanstalten, og at det er oppført i fareklasse 3 med premiesats 11 pr 1000 kr av det foreløpig beregnede årlige lønningsbeløp kr 190,-.

For årene 1898 og 1899 var lønningsbeløpet kr 255,-, og forsikringspremien ble da kr 2,81.

Edvard A. Berby f. 1866 d. 1926

Denne Rigsforsikringsanstalten sendte hvert år ut et ganske omfattende skjema som arbeidsgiveren skulle fylle ut og returnere. Skjemaset passet nok imidlertid bedre for store bedrifter, for i 1902 har E.A. Berby returnert hele skjemaset uten å fylle det ut, men med følgende påskrift: "Ise Frørenseri har i aaret 1901 veret drevet i 75 arbeidsdage med arbeidstid fra Kl 8 morgen til Kl 8 aften og med viletid en 1/2 time frokost og en 1 1/2 time midag, nogen Kontant

lønninghar jeg ikke udbetalt da jeg driver rensieriet selv og med en af mine Sønner. Han har ingen dagløn i form af Penge men har Kost losi og Klæder."

Selv om de fleste kundene til frørenseriet kom fra gårdene i Varteig og på Ise, hadde det også langveisfarende kunder. I Indleveringsbogen for 1905 og 1906 finner vi disse notatene:

N.F. Kolberg	8 Sække, ha her
	1 Sækk løsfro
Kristian Sikkeland	12 Sække, ha tilbage
O.Ek, Onso	11 Sække, ha her
Ludvig Klemsdal	28, ha tilbage
Kristian Lobsgård	39 Sække ha tilbage
	3 Sække løsfra
	sende brevkort til Døhle
Napolion Finnestad	5 Sække, ha tilbake
Anders Skofteby	15 Sække, hamsen tilbake
Hans Bjørnstad Skjeberg	10 Sække, hamsen tilbake
	5 madraser
Jens Olsens Enke Ørmen	9 Sække, ha tilbake

Som vi kan se, ville de fleste bondene ha hamsen tilbake, og det er vel ikke så rart siden den kunne benyttes til bl.a. dyrefor ved å blande det opp til "sørpe". At det også ble levert inn madrass(er), er ukjent for de jeg har spurt. Det er godt kjent at man brukte både halm og spon som fyll i madrassene, så hvorfor ikke hamsen som ble avfallsstoffet etter frørensinga?

E.A. Berby drev Ise frørenseri fram til 1919, men selve bygningen ble først revet i 1930.

Kristian Bergli kan fortelle at det på 20-tallet bodde noen i Frørenseriet. Det var en dame som ble kalt "Åse vaskekjerring". Hun var opprinnelig svensk og skal visstnok ha vært gift med en de kalte "Mossern"?. Hun vasket klær for faren til Kristian. En gang fikk hun 5 kroner for jobben, og da sa hun at "det va rent for møe". Åse

Isefossen hvor Ise frørenseriet holdt til i bygningen helt til venstre.

bodde i det lille rommet, som da frørenseriet var i drift, ble brukt som kontor og spiserom. Kristian Bergli kan videre fortelle at ungene pleide å erte henne ved å kaste sten i veggen. Da "kom hun ut av et høl i veggen og var sinna".

Bergli kan også fortelle at Ricard Nordli jobbet i frørenseriet en tid.

Hvis noen har flere opplysninger om frørenseriet, madras(s)ene eller "Åse vaskekjærring", så ring Synnøve Gundersen, tlf 69131230 eller Solveig Rød, tlf 69131490.

Kjør til Ise og handle uten stress!

BELSBY'S MATSENTER

Alt i dagligvarer. Med nye knalltilbud hver uke. Egen
ferskvareavdeling.

ISE KRO MOVI'S HÅRSTUDIO
POSTKONTOR SKJEBERG BAKERI

God parkering

Sofie Sælid

av

Anders Sælid og Solveig Rod

Sofie Sælid ble født i 1893. Hun var datter av Simen Hansen Brunsby født 27. mars 1857, død 12. oktober 1944, og Inger Marie ? født 24. april 1864, død 17. januar 1907. Farfaren til Sofie het Hans Simensen Brunsby (født 1817). Han var sønn av Simen Svendsen Brunsby (født 1782) og Katrine Olesdtr. fra Hasle (født 1789). De giftet seg i 1810 og bygde i 1812 ny hovedbygning på gården. Det er huset hvor Varteig Museum holder til i dag. Hans Simensen var gift med Karen Sofie Johansdtr Hauggård (født 1856). De eide gården Brunsby vestre.

Faren til Sofie, Simen (Hansen Brunsby) Sælid, arbeidet en del år på et sagbruk på Torp, og der traff han sin kone. Sofie ble født på Torp, og hun gikk også noen år på barneskolen der.

Sofie på fanget til sin mor Inger Marie. Faren Simen, står i midten bak mens damen foran til høyre er mormoren. De to andre er ukjente men antakelig slekninger av moren. (Østfold fylkes billedarkiv)

I 1904 kjøpte Simen gården Sælid nedre av Rikard Sælid. og Sofie og familien flyttet da til Varteig. Hun gikk derfor på Neaskog skole de siste årene på folkeskolen. Det er fra denne tiden familien begynte å bruke navnet Sælid istedenfor Hansen.

Sofie mistet moren sin før hun fylte 14 år. Det var tungt for henne og faren. Noen få år senere solgte Simen Sælid gården sin til Ole Vestgård. Sofie og faren flyttet så til Brunsby som var farens barndomshjem. Der bodde de sammen med Lovise og Olaves Eriksen.

I 1918 flyttet Sofie og faren til Sælid. Der leide de to rom i Gamlestua hos Rikard Sælid. Leien var på kr 3,- pr. måned.

Sofie ble konfirmert i Varteig kirke 4. oktober 1908 av sokneprest Johan Nordberg Bolstad. Det var i konfirmasjonstiden hun kom aktivt med i kristelig virksomhet, bl.a. ble hun medlem av Varteig Kr. Ungdomsforening.

Etter folkeskolen gikk hun først på Skjeberg Folkehøyskole, siden tok hun vinteren 1913 et kurs på 6 måneder på Sivertsens Handelsskole i Fredrikstad. Der lærte hun bl.a. stenografi, noe hun senere ofte benyttet til å lage fyldige referater fra møter og samlinger hun deltok på.

Sofie Sælid som konfirmant

Sofie var en utadvendt type og kom som sagt, tidlig med i foreningslivet. Det var spesielt kristelig virksomhet og avholdsaken som sto hennes hjerte nær. Hun var medlem i Varteig Avholdslag, Varteig Kr. Ungdomsforening, Menighetsrådet, Varteig Sanitetsforening og i Sjømannsmisjonen. Hun deltok også på Kvinneforeningens møter og var med i Strengemusikken der hun spilte siter.

I dagbøkene hennes er det flere opptegnelser fra de mange bibelstudiegruppene hun deltok i. Hun skrev også om mer dagligdagse hendelser, og her følger noen utdrag: *"1914 - Mandag den 6. april hadde jeg bankfolket til middag og kaffe. Det var følt rusket den dagen. Tirsdag den 7. april var det ogsaa rusk. Da hadde vi hele herredstyre til kaffe. Den dagen baket vi kake og smaakaker. Onsdag den 8. april var det rusk. Da vasket jeg og gjorde rent. Torsdag den 9. april var det Skjærtorsdag, da var jeg i kirken. Det var ophold den dag. Om eftermiddagen kom Anna og Ragna Vestgaard dit og Pauline Lødemel." - "Tirsdag 16. juni 1936 musikkmøte hos Erik Lunde. Lørdag 27de juni spilte vi på farvelfest i ungdomsf. for sogneprest Sinding og frue."*

Sofie var i mange år søndagsskolelærer, og hun var leder av Barneavholdslaget. I tillegg ga hun undervisning i orgelspill på sitt husorgel hjemme. Det var ikke bare her i Varteig at hun deltok i kristeligt arbeide, hun holdt også lenge kontakt med slekt og venner på Torp. Fra 1926 og til ut i 30-åra var hun frelsessoldat i Frelsesarmeen på Torp.

Sofie Sælid var både praktisk og teoretisk anlagt. Hun laget flere fine håndarbeider og hjalp til med kontorarbeide i Varteig Sparebank. Hun måtte tidlig lære seg til å stelle hjemmet for seg og faren. Ved siden av husarbeidet rakk hun også å besøke gamle og syke i nærmiljøet. Blant de mange tettskrevne bøker som finnes etter henne, er det en liten bok der hun har skrevet ned "Gode ord". Jeg innbiller meg at ett av disse må ha vært som et motto for henne: *"Dersom du vil vokse, trenger du en oppgave som er større enn du selv"*.

Som nevnt var Sofie et ivrig og aktivt medlem i Varteig Kr. Ungdomsforening. Hun skrev utallige bidrag til foreningens avis og var en dyktig taler. Sofie ble også meget benyttet som lagets utsending til kretsmøter o.l. Når hun var på slike møter, stenograferte hun ned mye av det som ble talt, og hun kunne derfor gi lange og fyldige referater til de andre medlemmene etterpå. I en av notatbøkene hennes finnes et referat fra det 18de

Haugetunmotet i 1931. Det er på 8 tettskrevne A4-sider og enda er det bare siste del av referatet!

Sofie Sælid var et spesielt menneske på mange måter. Ikke bare skrev hun mye, men hun var også blant de i bygda som tidlig kjøpte seg fotoapparat slik at hun kunne ta bilder fra de mange arrangementene hun deltok på. I hjemmet hadde hun bestandig en mengde bilder framme.

Fra Neaskog småskole 1951: Første rekke fra v.: Bjørn Sulusnes, May Rogndalen, Reidun Lokkevik, Astrid Sælid, Leif Brenne. Bak fra v.: Sofie Sælid, Kjell Brenne, Asbjørn Myrås, Rolf Sælid, Egil Brenne og sogneprest Johan Arnt Wenaas.

Sofie ble også benyttet som vikar i skolen. Hun vikarierte Ovaskogs fra april til sommerferien i 1918. Også det påfølgende skoleåret underviste hun en del ved Ovaskogs skole. Om vinteren når det var føre til det, gikk hun på ski opp til skolen på Kokkim. I 1920 og 1921 vikarierte hun ved Neaskogs skole da lærer Gresset var syk. Senere ble det flere vikariater, spesielt i Neaskog. I en notatbok fra 1920 står følgende: "1920 holdt Nygaard og jeg 3 timer hver til sommerferien. Etter sommerferien holdt jeg ca 2

uker Ovaskogs. Fra oktober hadde jeg Småskolen Neaskog til jul og noen gange efter nytår. Så blev Gresset syk, så fikk jeg storskolen Neaskogs fra uti januar". De som hadde Sofie Sælid som lærer, husker henne som en mild og lun dame som ved sitt rolige vesen ble godt likt.

Sofie Sælid ble utnevnt til æresmedlem i Varteig Kr. Ungdomsforening 21. februar 1954. 13. desember 1958 ble hun overrakt Klostermedaljen med diplom for sitt arbeid for Det Norske Totalavholdselskap.

Sofie Sælid døde 7. juni 1960, nær 67 år gammel og ble begravet på Varteig kirkegård. Kirken var fylt til randen av folk, og skolebarn med blomster i hendene sto oppmarsjert fra kirken til graven.

Pryd Deres hage med busker og trær
fra:

**VESTBY
PLANTESKOLE**

1734 HAFSLUNDSØY

TLF. 69 14 92 37

STABBURS TUA

...stedet for krydder
og grønt, hjemmebakt
og poet...

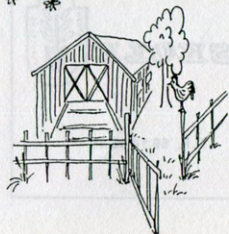
Nybakkt grovbrød og krydderloff
fra bakerovn, hver lørdag

Krudderurter...oljer, eddiker
etter egne oppskrifter

Hjemmelagde geléer og andre
spennende produkter

Brukskunst, håndverk
og gaver

VELKOMMEN

ELI GLØMSRUD & BJØRG WINDEVOLD
SPYDEVOLD
1730 196 TLF: (69) 132288

HONDA®

hagemaskiner, grøssklippere og jordfresere

SENTER

LANDBRUKSVERKSTED A/S

Iseveien, 1740 Borgenhaugen
tlf 69163302 69166336

Leverer også JONSERED og STIHL motorsager

Skogly Kjøleri

Innh.: Terje Holene
1735 Varteig
Telefon (09) 13 13 43

- GODE PRISER
PÅ LISTVERK
- STORE RABATTER
PÅ MATERIALER

Åpningstider: kl. 07.00-15.00 alle dager

Lørdag stengt i sommerhalvåret

Tilf.vakt kl. 08.00-08.30 — 15.00-17.00

Ring gjerne for avtale om afhenting på kvelden,
de fire første dagene i uken.

Jeg kan være ute med materialer om dagen, så
det er sikrest å ringe først.

LISTVERK ● VANLIG TRELAST ● PROFILERTE SPESIALOPPGAV ● UTSKJERINGER TIL RESTAURERING AV ELDERE HUS

VARTEIG LANDHANDEL

KRISTIAN LUNDE

Dagligvarebutikk for hele bygda

Gaveartikler m.m.

VELKOMMEN TIL HYGGELIG HANDEL

Perol A/S
Hasle Hageby 21
1734 Hafslundøy

OLAF HANSEN

Telefon 69 13 12 67
Mobiltlf. 94 10 90 96
Pers.søk. 94 75 45 16

Øya Bensin og Service

KIOSK OG REKVISITA
Nordbyvn. 116, 1734 Hafslundsey
Telefon 69 14 92 35

HISTORIEN gjentar seg, VARTINGENE kjøper bil hos

Brennes Auto a.s

Klokkergårdveien 9, 1711 Sarpsborg
Tlf. 69 14 61 11

Freddy Mathisen

GRAVING-TRANSPORT-SPRENGING

TLF. 69 13 14 92

MOB. 94 15 50 84

P.SOK. 96 65 16 05

94 30 38 10

SARPSBORG

Hasle Handel

Velkommen til en moderne
nærbulikk med stort vareutvalg

Dagligvarer

Kjøttvarer

Ferskvarer

Pengelotteri

Tipping

Gaver

BEDRE Å HA EN NØKKELE FOR MYE, ENN EN FOR LITE.

ERIK HOLMEN

Lås- og nøkkel-service

Pellygt. 32

1706 Sarpsborg

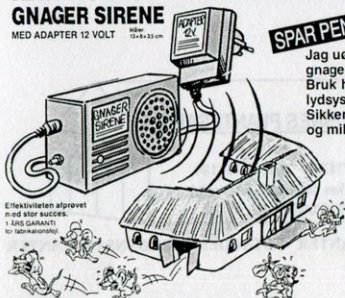
Tlf. 69154705

HAR DU MUS OG ROTTE PROBLEMER?

GNAGER SIRENE

MED ADAPTER 12 VOLT

Størrelse
13 x 8 x 35 cm

Effektiviteten prøvet
med stor succes.
1 ÅRS GARANTI
for fabrikkens feil.

SPAR PENGE

Jag uønskede
gnagere langt vekk.
Bruk høifrekvens
lydsystem.
Sikkert - hygiejnisk
og miljøvennlig.

PS: Har kun
effekt på dyr av
gnaverfamilien.

KONTAKT:

IMPORTØR:
AB LANDBRUK
REP. • SVEIS • SALG • IMPORT

Inneh.: ANDREAS BERGERUD

TLF. 69131460

bk
rep & sveis

BJØRN KRISTIANSEN
Sarpsborg

Tlf. 69 13 12 29 Mob. 94 15 16 92
69 14 51 40 94 28 05 72

Sveisearbeid, rørlegging og montering

TIL ALLE

VI UTFØRER ALT I KAROSSERI

OG ANDRE REPARASJONER

NB! VI DRIVER FORTSATT I ØSTLANDSK

OPEL - KUNDER AUTO-LOKALENE. ALLE BILMERKER

Østlandsk Karosseri ^A/_S

SVEIN ENG - TUNEJORDET - TLF. 69 14 67 12 - 69 14 67 08

SULUSNES PLANTESALG

VARTEIG TLF. 69131184

(ca 1 km nord for Hasle trafo)

HVERDAGER KL 9 - 21

UTPLANTINGSPLANTER STAUDER GRØNNSAKPLANTER

**Fra IDÉ til
FERDIG OPPLEGG**

— alt på ett sted til rett pris —

Alt i trykksaker

**TRYKKERI
KOPISENTRAL**

ALT I REGNSKAP OG FAKTURERING

Fram Handel- og Kontorservice A/S

Rådhusvn. 7
1742 Klavestadhaugen
Tlf.: 69 16 71 33

Svenskegt. 1
1750 Halden
Tlf.: 69 18 09 00 – 69 18 54 40

PÅ POSTEN FÅR DU MER VALUTA FOR PENGENE!

- kontanter
- reisesjekker
- postsjekker

SPØR PÅ POSTEN